

NUMIZMATIČKI NALAZI

Ana Pavlović

<https://www.doi.org/10.17234/9789533790336.6>

6

Tijekom arheoloških istraživanja rimskog vojnog logora Tilurij (danas selo Gardun pokraj Trilja) provedenih u razdoblju od 2010. do 2018. g. na tzv. Sondi D pronađeno je 65 primjeraka novca, od kojih većina pripada rimskom periodu, uz 2 nalaza novovjekovna novca.¹ 31 primjerak novca zbog istrošenosti nije bilo moguće preciznije odrediti osim okvirnog datiranja u određeno stoljeće. Prisutno je i 6 primjeraka prepolovljenog novca (kat. br. 35, 40, 41, 45, 46, 61), kao i jedan kontramarkirani primjerak (kat. br. 36) te sekundarno upotrebljena probušena rimska brončana kovanica (kat. br. 32).

Najstariji primjerci potječu iz vremena rimske republike. Riječ je o pet srebrenih denara, iskovanih u Rimu, od kojih je najstariji denar Kvinta Fabija Maksima iz 127. g. pr. Kr. s prikazom kornukopije i munje (kat. br. 1). Zatim slijedi denar Marka Sergija Sile iz 116/115. g. pr. Kr. sa zanimljivim reversnim prikazom konjanika koji jaše s isukanim mačem i odsječenom neprijateljskom glavom u ljevici (kat. br. 2). Prikaz se vjerojatno može povezati s kovničarevom obitelji i aluzijom na slavnog pretka koji je kao pretor 197. g. pr. Kr. u ratovima s Galima izgubio desnicu i unatoč ozljedi nastavio se hrabro boriti s mačem u ljevici.² Tu je i denar kovničara Marka Volteja iz 78. g. pr. Kr. s Cererom koja upravlja bigom u koju su upregnute zmije na stražnjoj strani i Liberom na aversu (kat. br. 3), te denar kovničara Manija Kordija Rufa iz 46. g. pr. Kr. s Venerom, kojoj na ramenu počiva Kupid, i koja drži vagu u desnici i žezlo u ljevici³ i glavama Dioskura na aversu (kat. br. 4). No, najzanimljiviji je slavni denar Lucija Emilija Buke s legendom CAESAR DICT (IN) PERPETVO i Cezarovim portretom, iskovan 44. g. pr. Kr. Na reversu je prikazana Venera kako sjedi s Viktorijom u desnici i poprečnim žezlom u ljevici. O denarima koje su za Cezara 44. g. pr. Kr. dali kovati *quattuorviri monetales*, među kojima i spomenuti Buka i danas se vodi živa rasprava o tome je su li emitirani za vrijeme Cezarova života ili postumno; je li Senat odobrio stavljanje Cezarovog lika na novac u Rimu ili ne i jesu li ovi kovovi

¹ Za numizmatičke nalaze iz Tilurija v. Grgin 1932, 27–29; Šeparović 2003, 189–218; Šeparović 2011, 49–67; Šeparović, Pavlović 2013, 455–462; Šeparović 2014, 283–297; Šeparović 2017, 359–368.

² Crawford 1974, 302.

³ v. Crawford 1974, 474–475 o tome je li riječ o *Venus Verticordia* ili *Venus Victrix*.

utjecali na ubojstvo novoproglašenog diktatora.⁴ Primjerak s Garduna među rjeđim je kovovima ovih republikanskih emisija.

Među rimskim carskim novcem opažamo veću zastupljenost kovova prvog stoljeća, kao i onih iz razdoblja kasne antike. Novac iz u ovoj monografiji predstavljenih osmogodišnjih arheoloških istraživanja većinom se može datirati u vrijeme boravka VII. legije na Gardunu (1. st.), no vidljiva je i pojačana novčana aktivnost od 4. st. nadalje. Ta se slika u potpunosti podudara s već uočenim trendovima novčanog optjecaja na ovom lokalitetu.⁵

Primjerke koje je dao iskovati August predstavljaju već standardni gardunski nalazi poput asa s reversom na kojem je prikaz krokodila u lancima vezanog za palmu, iz kovnice u gradu Nemausu u Narbonskoj Galiji (kat. br. 6), kolonije koju je Oktavijan osnovao naselivši je veterani- ma nakon osvajanja Egipta. Novost je Augustov srebreni denar iz 13. g. pr. Kr. kovničara Gaja Antistija Regina s predmetima potrebnima za žrtvovanje: simpulom i lituusom iznad tronošca i patere (kat. br. 5), koji svjedoči o Augustovoj politici promicanja Agripe u četiri najvažnija svećenička kolegija.⁶

Iz razdoblja vladavine Augustovog nasljednika Tiberija potječu četiri primjerka. Denar iz Lugduna – kovnice u kojoj su se i u vrijeme Augusta emitirale kovanice od plemenita metala (kat. br. 8), dok je Senatu prepušteno kovanje bronce *senatus consulto* – prikazuje Liviju kao Pax. Ostatak Tiberijevog novca su 2 asa (kat. br. 9–10) iskovana u čast Tiberijeva sina Druza, koji je pao kao žrtva dvorske zavjere, te as (kat. br. 11) s likom božanskog Augusta na aversu i prikazom žrtvenika i legendom PROVIDENT(IA) na reversu. Riječ je o tipu koji je čest među gardunskim nalazima.

Kaligulin novac zastupljen je s dva asa (kat. br. 12–13) s Gajevim portretom na naličju i prikazom Veste koja sjedi na prijestolju na stražnjoj strani brončanog novca. Za razliku od Kaligule, nalazi Klaudijevog novca su brojniji. Može mu se pripisati čak 8 primjeraka, a postoji i velika mogućnost da su neki od neodređenih primjeraka 1. st. upravo Klaudijevi. S obzirom na ulogu koju je VII. legija odigrala u slamanju Skribonijanove urote, kao i nalaza ostave iz 1930. u kojoj dominiraju Klaudijevi kovovi,⁷ ne treba nas čuditi što je i u analizi ovih numizmatičkih nalaza, novac cara Klaudija dominantan po broju primjeraka. Riječ je o nalazima aseva s likom Liberte (kat. br. 15–17) i Konstancije (kat. br. 18–19). Prisutan je i primjerak s likom Klaudijevog brata Germanika (kat. br. 20) te kvadrans s prikazom modija (kat. br. 21). Jedini dupondij među numizmatičkim nalazima nosi portret Klaudijeve majke Antonije Minor (kat. br. 14).

Iz razdoblja 2. i 3. st. pronađeno je relativno malo novca. Flavijevci su zastupljeni s tek 2 nalaza. Titov as iz 79. g. s Viktorijom koja korača na desno (kat. br. 22) i Domicijanov loše očuvani kvadrans s prikazom nosoroga (kat. br. 23) čiju pojavu u velikim emisijama ovog tipa možemo povezati s izgradnjom i inaguracijom rimskog Kolosea.⁸ Razdoblje Severa donosi nam denar Septimija Severa iz kraja 2. st. s likom Viktorije na naličju novca (kat. br. 24).

Novac 3. st. predstavljaju karakteristični antoninijani careva druge polovine tog za Rimsko Carstvo pogubnog stoljeća, koji svjedoče o dubokoj političkoj i gospodarskoj krizi i padu vriednosti novca, te porastu inflacije. No, imamo i nešto raniji denar Aleksandra Severa iz 231.

⁴ v. Kraay 1954, 18–31; Buttrey 1956 *passim*; Alföldi 1958, 27–44; Crawford 1974, 492–495; Woytek 2003, 427; Rowan 2019, 37–40.

⁵ v. bilješku 1.

⁶ Stern 2015, 70.

⁷ Grgin 1930, 29.

⁸ Buttrey 2007, 108–111; Wilson 2017, 611–612.

g. s Providencijom koja drži kormilo i klasje žita iznad modija (kat. br. 25). Antoninijani careva Klaudija II. (kat. br. 26) i Proba (kat. br. 27) i stanjem očuvanosti i svojom legurom, te natpisnim legendama svjedoče o padu kvalitete i vrijednosti izvorno srebrenih nominala. Probov je antoninijan emitiran iz kovnice u Sisciji koju je, zbog gubitka nekih carskih kovnica i problema krivotvorenja novca u Rimu, bio prisiljen otvoriti car Galijen u današnjem Sisku.

Kasna antika donosi veći broj primjeraka, koji se kronološki mogu pratiti od samog početka 4. st. pa sve do prve polovice 5. st. Neki su se od bolje sačuvanih primjeraka mogli pobliže odrediti. Tako imamo Konstantinov centenional iz 330. g. emitiran prilikom osnutka nove carske prijestolnice u Konstantinopolu (kat. br. 28) i *Gloria Exercitus* tip s prikazom dva nasuprot postavljena vojnika između kojih se nalazi jedan stijeg (kat. br. 29) iskovan u ime cezara Konstansa, a čija se emisija datira u period od 336. do 340. g. Ae2 *Concordia militum* tip s carem koji drži dva stijega kovao se u vremenu 348-350. g. za vladavine Konstancija II. u Sisciji, Sirmiju i Tesalonici, a u ime njegovih cezara Vetranija i Konstancija Gala. Naš primjerak (kat. br. 30) na aversu nosi lik cezara Vetranija. Car Gracijan iz druge polovine 4. st. zastupljen je s 2 Ae3 primjerka, od kojih je tip *Reparatio Rei Pvb* s prikazom Gracijana koji, držeći Viktoriju u ljevici, milostivo pruža desnicu i podiže personifikaciju zarobljenog grada, koja ponizno kleči do njegovih nogu, probušen i korišten kao nakit ili amulet (kat. br. 32). Imamo i Ae3 primjerak tipa *Gloria Romanorum* standardnog prikaza cara koji vuče zarobljenika (kat. br. 31).

Ostatak novca mogao se samo približno odrediti na temelju dimenzija, portreta ili naznake prikaza na aversu ili reversu nominale. Jedanaest primjeraka su brončane nominale iz 1. st., od kojih prevladavaju asevi i kvadransi (kat. br. 35-45). Zanimljiv je primjerak koji na loše očuvanom reversu ima vidljivu oznaku naknadnog utiskivanja kontramarke (žiga) koji je označavanjem starog novca novom vrijednosti vraćao novac u optjecaj i potvrđivao mu vrijednost. Nažalost, kao i kovanica i kontramarka je loše očuvana i nečitljiva (kat. br. 36). Prisutna su i 3 asa 2. st. (kat. br. 46-48) i 2 antoninijana iz 3. st. (kat. br. 49-50), dok se ostatak neodređenog novca može svrstati u 4. i prvu polovinu 5. st. (kat. br. 51-61). Prisutno je i nešto primjeraka minima, koje obilježava vrlo mali promjer i loša kvaliteta metala od kojeg su kovani, te je vrlo vjerojatno da neki od njih pripadaju i drugoj polovini 5. st. (kat. br. 62-65).

Od srednjovjekovnog novca imamo jedan sporadični nalaz češkog srebrenog hellera iz 1516. godine, iskovanog u gradu Chebu (kat. br. 33). Novovjekovni novac je 1 heller cara Franje Josipa iz 1900. g. (kat. br. 34).

KATALOG

U tablicama su doneseni sljedeći podaci:

- a) redni broj kataloga
- b) nominala
- c) vrijeme kovanja
- d) tip
- e) kovnica
- f) literatura
- g) oznaka kovnice u egzergu
- h) oznaka u polju lijevo-polju desno reversa

b) N o m i n a l a

Ae	bakreni, brončani ili mjedeni novac neodredive nominale
An	<i>antoninianus</i>
As	<i>as</i>
Cen	<i>centenionalis</i>
D	<i>denarius</i>
Dp	<i>dupondius</i>
heller	
Min	<i>minimus</i>
Quad	<i>quadrans</i>
S	<i>sestertius</i>

e) K o v n i c a

Cyz	<i>Cyzicus</i>
Lug	<i>Lugdunum</i>
Nem	<i>Nemaesus</i>
Rom	<i>Roma</i>
Sis	<i>Siscia</i>
Tes	<i>Thessalonica</i>

f) L i t e r a t u r a

Crawford – H. M. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge 1974.

Don – M. Donebauer, *Beschreibung der Sammlung Böhmischer Münzen und Medaillen des Max Donebauer*, Prag, 1890.

LRBC – R. A. G. Carson, J. P. C. Kent, *Late Roman Bronze Coinage A. D. 324 - 498. Part I & II*, New York 1989.

RIC – *The Roman Imperial Coinage Vol I-X*, London 1923 etc.

U bilješkama nakon tablice navedeni su ostali podaci: terenska oznaka novca, težina u g, dimenzije u mm, os kovanja, legende na aversu i reversu i opis tipa, te stanje očuvanosti. Fotografije novca nalaze se na odgovarajućim tablama na kraju teksta u mjerilu 1:1, pri čemu redni brojevi u katalogu odgovaraju brojevima na tabli.

ODREĐENI NOVAC

RIMSKI REPUBLIKANSKI NOVAC						
1	D	127. pr. Kr.	Q. MAX	Rom	Crawford 265/1; Fabia 5; Syd. 478; B.M.C. 1157	
2	D	116. – 115. pr. Kr.	M. SERGI SILVS Q	Rom	Crawford 286/1; B.M.C. Italy, 517; Syd. 534	
3	D	78. pr. Kr.	M.VOLTEI M. F.	Rom	Crawford 385/3; Syd. 776; RSC Volteia 3; RCTV 314.	munja
4	D	46. pr. Kr.	MN.CORDIVS R VFVS IIIVIR	Rom	Crawford 463/1b; Syd. 976a	
5	D	44. pr. Kr.	L.AEMILIVS BVCA IIIVIR	Rom	Crawford 480/7b; RSC 24; Sear 1410; Syd. 1062	
RIMSKI CARSKI NOVAC						
Augustus (27. – 14.)						
6	D	13. pr. Kr.	C ANTISTIVS REGINVS	Rom	RIC 410; BN 542–7; BMCR 119–20; RSC 347.	
7	As	20. – 10. pr. Kr.	COL NEM	Nem	RIC I 155; AMC 411	
Tiberius (14. – 37.)						
8	D	14. – 37.		Lug	RIC I 28; RSC 16a	
9	As	22. – 23.	PONTIF TRIBVN POTEST ITER S-C	Rom	RIC I 45; BMRC 99	
10	As	22. – 23.	PONTIF TRIBVN POTEST ITER	Rom	RIC I 45; BMC 99	
11	As	22. – 30.	S-C PROVIDENT	Rom	RIC I 81; BMCRC 146	
Gaius (37. – 41.)						
12	As	40. – 41.	VESTA S-C	Rom	RIC I 54; BMRC 72	
13	As	40. – 41.	VESTA S-C	Rom	RIC I 54; BMRC 72	
Claudius (41. – 54.)						
14	Dp	41. – 50. (?+)	TI CLAVDIVS CAESAR AVG P M TR P IMP S-C	Rom	RIC I 92; BMCRC166	
15	As	41. – 50. (?+)	LIBERTAS AVGVSTA S-C	Rom	RIC I 97; BMRC 145	
16	As	41. – 50. (?+)	LIBERTAS AVGVSTA S-C	Rom	RIC I 97; BMRC 145	
17	As	41. – 50. (?+)	LIBERTAS AVGVSTA S-C	Rom	RIC I ?	

18	As	41. – 50. (?+) – 54	CONSTANTIAE AVGVSTI	Rom	RIC I 95 ili 111	
19	As	50. (?+) – 54.	CONSTANTIAE AVGVSTI	Rom	RIC I 111; BMRC 201	
20	As	50. (?+) – 54.	TI CLAVDIVS CAESAR AVG GERM PM TR P IMP PP S-C	Rom	RIC I 106; BMC 218	
21	Quad	?		Rom	RIC I ?	
Titus (79-81)						
22	As	79.	VICTORIA AV- GVST S-C	Rom	RIC II 80	
Domitianus (81. – 96.)						
23	Quad	84. – 85.		Rom	RIC II 250-251	
Septimius Severus (193. – 211.)						
24	D	197. – 198.	VICT AVGG COS II P P	Rom	RIC IV 120c	
Severus (222. – 235.)						
25	D	231.	PROVIDENTIA AVG	Rom	RIC IV 252	
Claudius II. (268. – 270.)						
26	ant	268. – 270.	GENIVS AVG	Rom	RIC V 46	/-ε
Probus (276. – 282.)						
27	ant	280.	RESTITVT ORBIS	Sis	RIC V 731; Cohen 509.	
Constantinus I (307. – 337.)						
28	Cen	330. – 337.	CONSTANTINO- POLIS	Thes	RIC VII 188	
(Constans Caesar)						
29	Cen	333. – 337.	GLORIA EXERCITVS 1	Cyz	RIC VIII 11	

Constantius II. (337. – 361.) (Vetranus)						
30	Ae2	350.	CONCORDIA MILITVM	Sis	RIC VIII 280-285	A-/
Gratianus (367. – 383.)						
31	Ae3	367. – 375.	GLORIA ROMANORVM	Sis	RIC IX 14c x	H-/? P
32	Ae2	378. – 383.	REPARATIO REI PVB	?		
SREDNJOVJEKOVNI NOVAC						
33	heller	1516		Cheb	Don 4208	
NOVOVJEKOVNI NOVAC						
Franjo Josip I. (1848. – 1916.)						
34	heller	1900.	1	Wien		

NEODREĐENI NOVAC

RIMSKI CARSKI NOVAC						
35	As ili S	1. st. pr. Kr. – 1. st.				
36	As	1. st.				
37	S	1. st.		SC		
38	As	1. st.				
39	As	1. st.				
40	As	1. st.				
41	As	1. st.				
42	As	1. st.				
43	Quad	1. st.				
44	Quad	1. st.				
45	As	1. – 2. st. ?				
46	As	2. st.				
47	As	2. st.				
48	As	2. st.				
49	Ant	3. st.				
50	Ant	3. st.				
51	Cen	1/2. 4. st.		GLORIA EXERCITVS 2		
52	Cen	1/2. 4. st.		GLORIA EXERCITVS 1		
53	Ae2	4. st.				
54	Ae3	½ 4. st.		FELTEMP EPARATIO pali konjanik		
55	Ae3	4. st.				

56	Ae3	4. st.	
57	Ae3	4. st.	
58	Ae3	4. st.	
59	Ae3	4. st.	
60	Ae3	4. st.	
61	Ae3	4. st.	
62	Min	5. st.	
63	Min	5. st.	
64	Min	5. st.	
65	Min	5. st.	

1. GAR 11 PN 86; Sonda D, kvadrant G/19, SJ 1; 3,53 g; 16 x 17 mm; 5 h. Izvrsno očuvan.
2. GAR 17 PN 565; Sonda D, kvadrant D/13, SJ 106/108; 3,49 g; 18x 19 mm; 6 h. Izvrsno očuvan.
3. GAR 11 PN 82; Sonda D, kvadrant F/20, SJ 1; 3,69 g; 16 x 17 mm; 5 h. Izvrsno očuvan.
4. GAR 12 PN 249; Sonda D, kvadrant D/21, SJ 1; 3,58 g; 17 x 18 mm; 2 h. Izvrsno očuvan.
5. GAR 12 PN 229; Sonda D, kvadrant G/16, SJ 1; 3,22 g; 17 x 18 mm; 7 h. Izvrsno očuvan
6. GAR 14 PN 384; Sonda D, kvadrant E/10, SJ 1; 3,24 g; 19 x 19 mm; 7 h. Izvrsno očuvan.
7. GAR 12 PN 236; Sonda D, kvadrant G/17, SJ 1; 13,287 g; 26 x 26 mm; 11 h. Dobro očuvan.
8. GAR 11 PN 112; Sonda D, kvadrant D/20, SJ 5; 4,10 g; 18 x 18 mm; 11 h. Izvrsno očuvan.
9. GAR 13 PN 331; Sonda D, kvadrant E/13, SJ 1; 10,31 g; 27 x 28 mm; 12 h. Dobro sačuvan
10. GAR 18 PN 606; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 89/66; 9,86 g; 28 x 30 mm; 12 h. Dobro sačuvan
11. GAR 14 PN 371; Sonda D, kvadrant E/10, SJ 1; 9,66 g; 26 x 26 mm; 6 h. Dobro sačuvan
12. GAR 13 PN 296; Sonda D, kvadrant F/12, SJ 1; 12,62 g; 27 x 26 mm; 6 h. Dobro očuvan.
13. GAR 11 PN 90; Sonda D, kvadrant F/18, SJ 1; 8,68 g; 27 x 26 mm; 12 h. Dobro očuvan.
14. GAR 17 PN 593; Sonda D, kvadrant E/13, SJ 25; 14,24 g; 27 x 29 mm; 6 h. Dobro očuvan.
15. GAR 13 PN 290; Sonda D, kvadrant F/12, SJ 1; 9,09 g; 28 x 29 mm; 7 h. Izvrsno očuvan.
16. GAR 11 PN 89; Sonda D, kvadrant F/19, SJ 1; 9,98 g; 29 x 28 mm; 6 h. Dobro očuvan.
17. GAR 13 PN 311; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 1; 8,57 g; 29 x 28 mm; 7 h. Loše očuvan.
18. GAR 11 PN 140; Sonda D, kvadrant F/18, SJ 1; 10,98 g; 26 x 27 mm; 12 h. Loše očuvan. Aversna legenda nečitka.
19. GAR 11 PN 69; Sonda D, kvadrant F/20, SJ 1; 9,86 g; 27 x 27 mm; 6 h. Dobro očuvan.
20. GAR 17 PN 596; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 89/25; 7,27 g; 26 x 28 mm; 6 h. Loše očuvan.
21. GAR 11 PN 84; Sonda D, kvadrant D/19, SJ 1; 2,18 g; 17 x 15 mm; 12 h. Loše očuvan.
22. GAR 12 PN 251; Sonda D, kvadrant F/15, SJ 1; 9,91 g; 26 x 28 mm; 6 h. Dobro očuvan.
23. GAR 11 PN 66; Sonda D, kvadrant F/20, SJ 1; 2,86 g; 16 x 15 mm; 6 h. Dobro očuvan.
24. GAR 11 PN 96; Sonda D, kvadrant G/19, SJ 1; 3,09 g; 16 x 16 mm; 6 h. Dobro očuvan.
25. GAR 14 PN 354; Sonda D, kvadrant G/11, SJ 1; 2,73 g; 17 x 17 mm; 6 h. Dobro očuvan.
26. GAR 16 PN 528; Sonda D, kvadrant G/13, SJ 1/56; 2,29 g; 18 x 18 mm; 1 h. Dobro očuvan.
27. GAR 11 PN 95; Sonda D, kvadrant F/19, SJ 1; 2,81 g; 22 x 22 mm; 6 h. Dobro očuvan.
28. GAR 11 PN 165; Sonda D, kvadrant G/19, SJ 1; 1,48 g; 16 x 17 mm; 5 h. Dobro očuvan.
29. GAR 13 PN 294; Sonda D, kvadrant F/12, SJ 1; 1,19 g; 16 x 16 mm; 12 h. Dobro očuvan.
30. GAR 13 PN 289; Sonda D, kvadrant F/12, SJ 1; 4,51 g; 23 x 23 mm; 12 h. Dobro očuvan.
31. GAR 12 PN 212; Sonda D, kvadrant F/17, SJ 1; 1,70 g; 18 x 17 mm; 12 h. Dobro očuvan.
32. GAR 13 PN 295; Sonda D, kvadrant F/12, SJ 1; 4,18 g; 22 x 22 mm; 6 h. Dobro očuvan. Probušen.
33. GAR 12 PN 224; Sonda D, kvadrant G/16, SJ 1; 1,49 g; 17 x 17 mm; 12 h. Izvrsno očuvan.
34. GAR 12 PN 278; Sonda D, kvadrant E/15, SJ 1; 0,33 g; 13 x 13 mm; ? h. Dobro očuvan.

- 35.** GAR 13 PN 333; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 1; 14,37 g; 32 x 20 mm; ? h. Loše očuvan. Prepolovljen.
- 36.** GAR 12 PN 228; Sonda D, kvadrant G/17, SJ 1; 10,83 g; 28 x 28 mm; ? h. Loše očuvan. Revers kontramarkiran. Kontramarka nečitka.
- 37.** GAR 13 PN 336; Sonda D, kvadrant D/13, SJ ?; 21,95 g; 36 x 36 mm; ? h. Loše očuvan.
- 38.** GAR 13 PN 297; Sonda D, kvadrant E/12, SJ 1; 7,52 g; 25 x 27 mm; ? h. Loše očuvan.
- 39.** GAR 18 PN 646; Sonda D, kvadrant D/13, SJ 125; 9,09 g; 30 x 31 mm; ? h. Loše očuvan.
- 40.** GAR 13 PN 339; Sonda D, kvadrant G/12, SJ 1; 6,00 g; 15 x 20 mm; 6 h. Loše očuvan. Prepolovljen.
- 41.** GAR 12 PN 252; Sonda D, kvadrant G/17, SJ 1; 7,09 g; 12 x 28 mm; ? h. Loše očuvan. Prepolovljen.
- 42.** GAR 12 PN 233; Sonda D, kvadrant F/16, SJ 1; 9,39 g; 26 x 27 mm; ? h. Loše očuvan.
- 43.** GAR 14 PN 362; Sonda D, kvadrant E/11, SJ 1; 3,14 g; 14 x 16 mm; ? h. Loše očuvan.
- 44.** GAR 11 PN 93; Sonda D, kvadrant G/19, SJ 1; 2,17 g; 14 x 14 mm; ? h. Loše očuvan.
- 45.** GAR 12 PN 264; Sonda D, kvadrant E/15, SJ 1; 4,81 g; 29 x 11 mm; ? h. Loše očuvan. Raščetvoren.
- 46.** GAR 18 PN 657; Sonda D, kvadrant D/14, SJ 106; 3,92 g; 25 x 14 mm; ? h. Loše očuvan. Prepolovljen.
- 47.** GAR 18 PN 643; Sonda D, kvadrant G/12, SJ 112; 6,12 g; 26 x 25 mm; ? h. Loše očuvan.
- 48.** GAR 13 PN 298; Sonda D, kvadrant E/12, SJ 1; 2,86 g; 25 x 14 mm; ? h. Loše očuvan. Prepolovljen.
- 49.** GAR 17 PN 602; Sonda D, kvadrant G/13, SJ 111; 1,96 g; 21 x 23 mm; 12 h. Loše očuvan.
- 50.** GAR 12 PN 276; Sonda D, kvadrant E/15, SJ 1; 1,98 g; 21 x 18 mm; ? h. Loše očuvan.
- 51.** GAR 13 PN 345; Sonda D, SJ čišćenje; 1,82 g; 17 x 18 mm; 6 h. Loše očuvan.
- 52.** GAR 11 PN 84; Sonda D, kvadrant D/19, SJ 1; 1,03 g; 14 x 16 mm; 12 h. Loše očuvan.
- 53.** GAR 11 PN 190; Sonda D, kvadrant D/16, SJ 1; 5,62 g; 22 x 23 mm; ? h. Loše očuvan.
- 54.** GAR 17 PN 579; Sonda D, kvadrant F/12/, SJ 63; 1,80 g; 18 x 16 mm; 7 h. Loše očuvan.
- 55.** GAR 18 PN 647; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 128; 1,37 g; 14 x 14 mm; ? h. Loše očuvan.
- 56.** GAR 13 PN 344; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 25; 1,39 g; 14 x 15 mm; ? h. Loše očuvan.
- 57.** GAR 14 PN 355; Sonda D, kvadrant E/11, SJ 1; 1,63 g; 16 x 15 mm; ? h. Loše očuvan.
- 58.** GAR 14 PN 358; Sonda D, kvadrant E/11, SJ 1; 1,77 g; 14 x 13 mm; ? h. Loše očuvan.
- 59.** GAR 13 PN 341; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 25; 1,29 g; 13 x 16 mm; ? h. Loše očuvan.
- 60.** GAR 18 PN 653; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 128; 1,90 g; 17 x 16 mm; ? h. Loše očuvan.
- 61.** GAR 13 PN 325; Sonda D, kvadrant F/13, SJ 1; 0,91 g; 11 x 13 mm; ? h. Loše očuvan. Raščetvoren.
- 62.** GAR 12 PN 237; Sonda D, kvadrant F/16, SJ 1; 0,53 g; 11 x 10 mm; ? h. Loše očuvan.
- 63.** GAR 12 PN 257; Sonda D, kvadrant F/15, SJ 1; 0,77 g; 13 x 13 mm; ? h. Loše očuvan.
- 64.** GAR 13 PN 318; Sonda D, kvadrant D/12, SJ čišćenje; 0,72 g; 11 x 11 mm; ? h. Loše očuvan.
- 65.** GAR 11 PN 127; Sonda D, kvadrant E/18, SJ 1; 0,63 g; 9 x 9 mm; ? h. Loše očuvan.

Literatura

Alföldi 1958

A. Alföldi, *The portrait of Caesar on the denarii of 44 BC and the sequence of the issues*, u: H. Ingholt (ur.), *Centennial Publication of the American Numismatic Society*, American Numismatic Society, New York 1958, 27–44.

Buttrey 1956

T. V. Buttrey, *The Triumviral Portrait Gold of the Quattuorviri Monetales of 42 BC.*, Numismatic Notes and Monographs 137, New York 1956.

Buttrey 2007

T. V. Buttrey, *Domitian, the Rhinoceros, and the Date of Martial's "Liber De Spectaculis"*, The Journal of Roman Studies 97, London 2007, 101–112.

Grgin 1932

A. Grgin, *Skupni nalaz rimskih novaca iz Garduna*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 50 (1928-29), Split 1932, 26–29.

Kraay 1954

K. Kraay, *Caesar's Quattuorviri of 44 B.C.: The Arrangement of their Issues*, Numismatic Chronicle 14, London 1954, 18–31.

Rowan 2019

C. Rowan, *From Caesar to Augustus (c. 49 BC-AD 14). Using coins as sources*, Cambridge 2019.

Stern 2015

A. Stern, *Augustus, Agrippa, the Ara Pacis, and the Coinage of 13 BC.*, Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae 55, Budapest 2015, 61–78.

Šeparović 2003

T. Šeparović, *Nalazi novca*, u: M. Sanader, *Tilurium I. Istraživanja - Forschungen 1997-2001*, Zagreb 2003, 189–218.

Šeparović 2011

T. Šeparović, *Novac s Garduna u Muzeju Cetinske krajine*, u: A. Librenjak (ur.), *Arheološka istraživanja u Cetinskoj krajini*, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 27, Zagreb 2011, 49–67.

Šeparović 2014

T. Šeparović, *Numizmatički nalazi*, u: M. Sanader, D. Tončinić, Z. Buljević, S. Ivčević, T. Šeparović, *Tilurium III. Istraživanja 2001.-2006. godine*, Zagreb 2014, 283–297.

Šeparović 2017

T. Šeparović, *Numizmatički nalazi*, u: M. Sanader, D. Tončinić, Z. Šimić Kanaet, S. Ivčević, Z. Buljević, T. Šeparović, I. Miloglav, *Tilurium IV. Arheološka istraživanja 2007.-2010. godine*, Zagreb 2017, 359–368.

Šeparović, Pavlović 2013

T. Šeparović, A. Pavlović, *Project Tilurium - Coin Finds*, u: M. Sanader, A. Rendić-Miočević, D. Tončinić, I. Radman-Livaja (ur.), *Rimska vojna oprema u pogrebnom kontekstu*, Radovi XVII. ROMECA = *Weapons and Military Equipment in a Funerary Context*. Proceedings of the XVIIth ROMECA, Zagreb 2010, Zagreb 2013, 455–462.

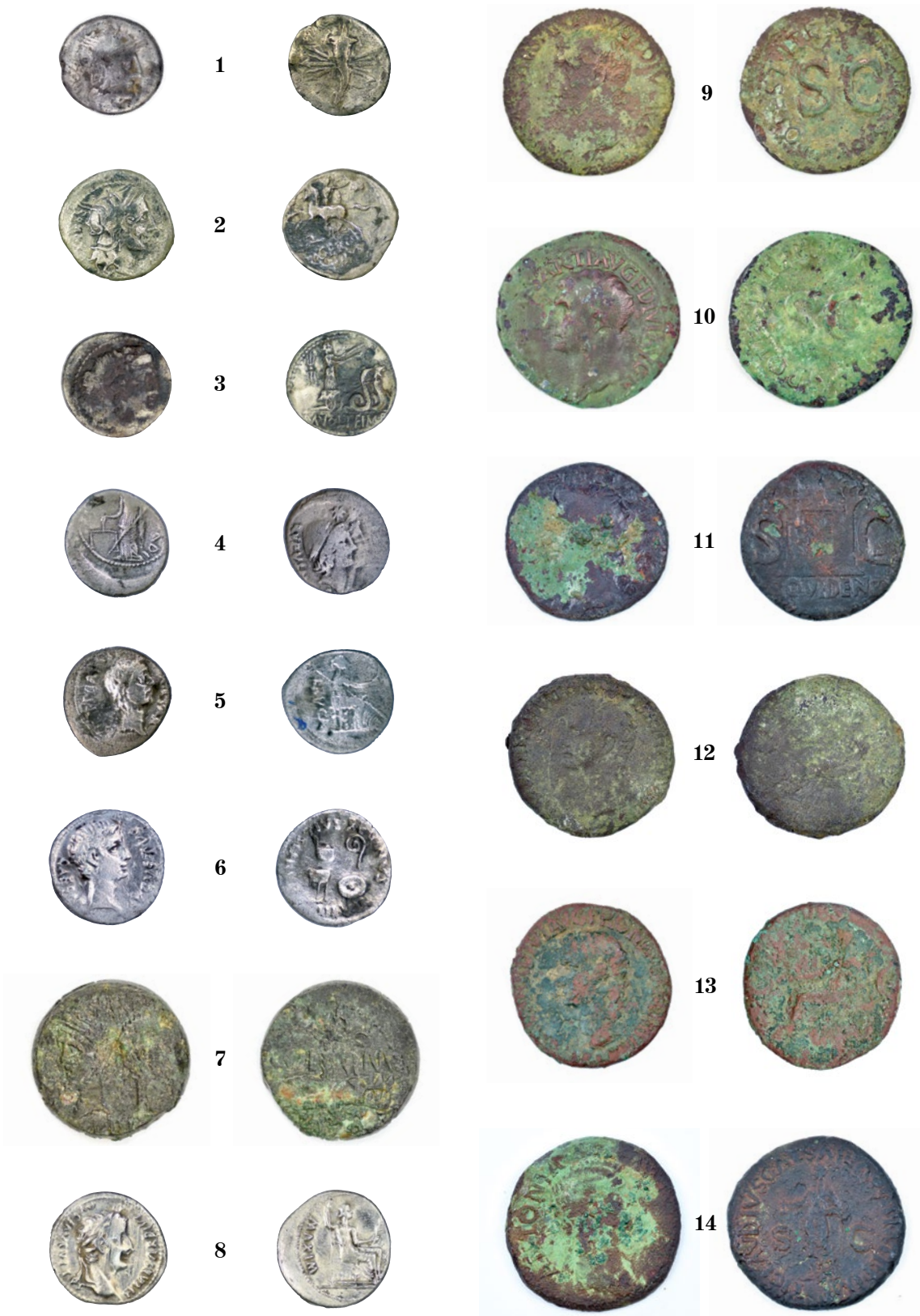
Wilson 2017

A. Wilson, *Trade across Rome's Southern Frontier: The Sahara and the Garamantes*, u: A. Wilson, A. Bowman (ur.), *Trade, Commerce, and the State in the Roman World*, Oxford 2017, 599–624.

Woytek 2003

B. Woytek, *Arma et Nummi: Forschungen zur römischen Finanzgeschichte und Münzprägung der Jahre 49 bis 42 v. Chr.*, Wien 2003.

TABLE

M. 1:1

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

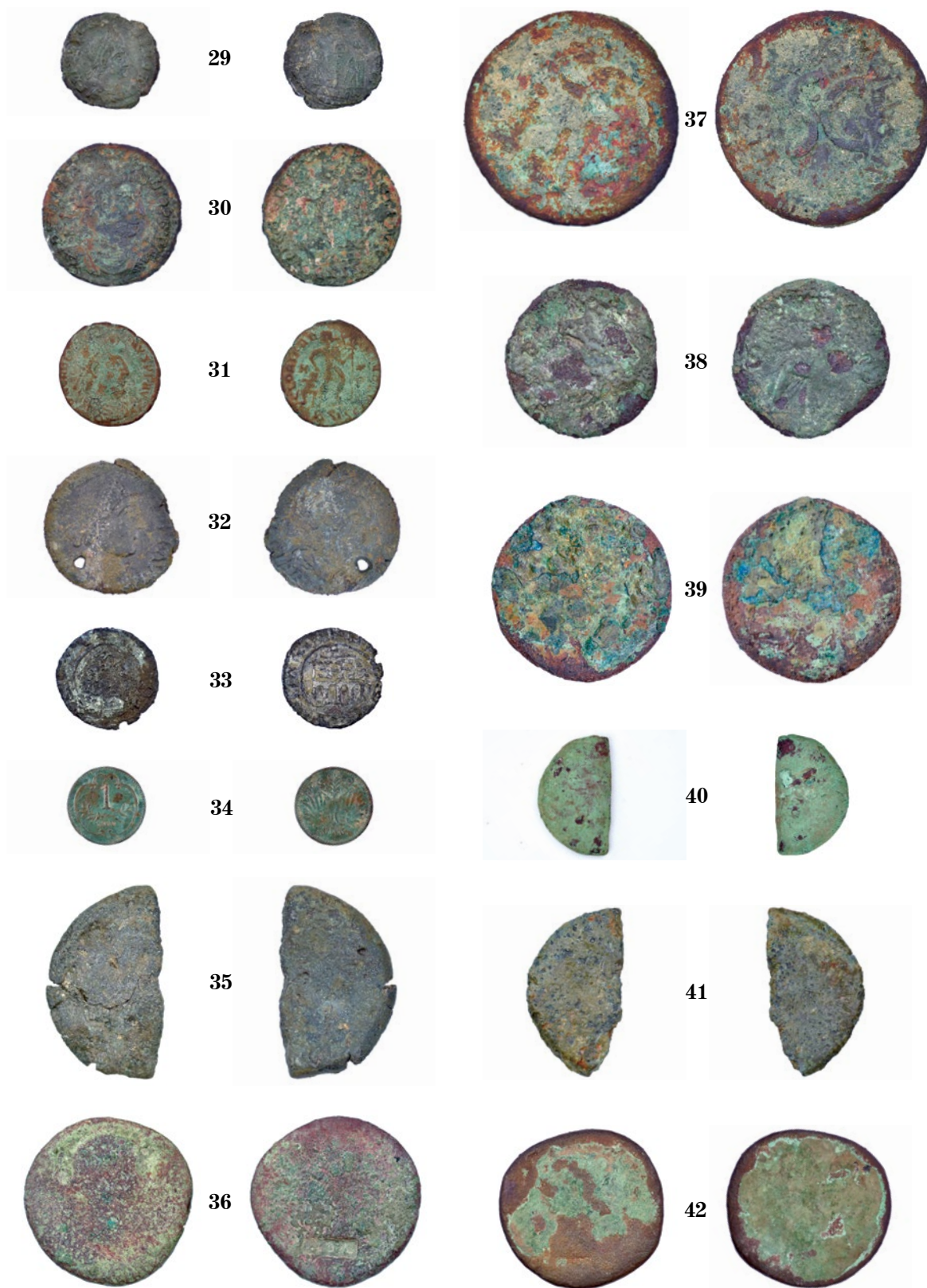

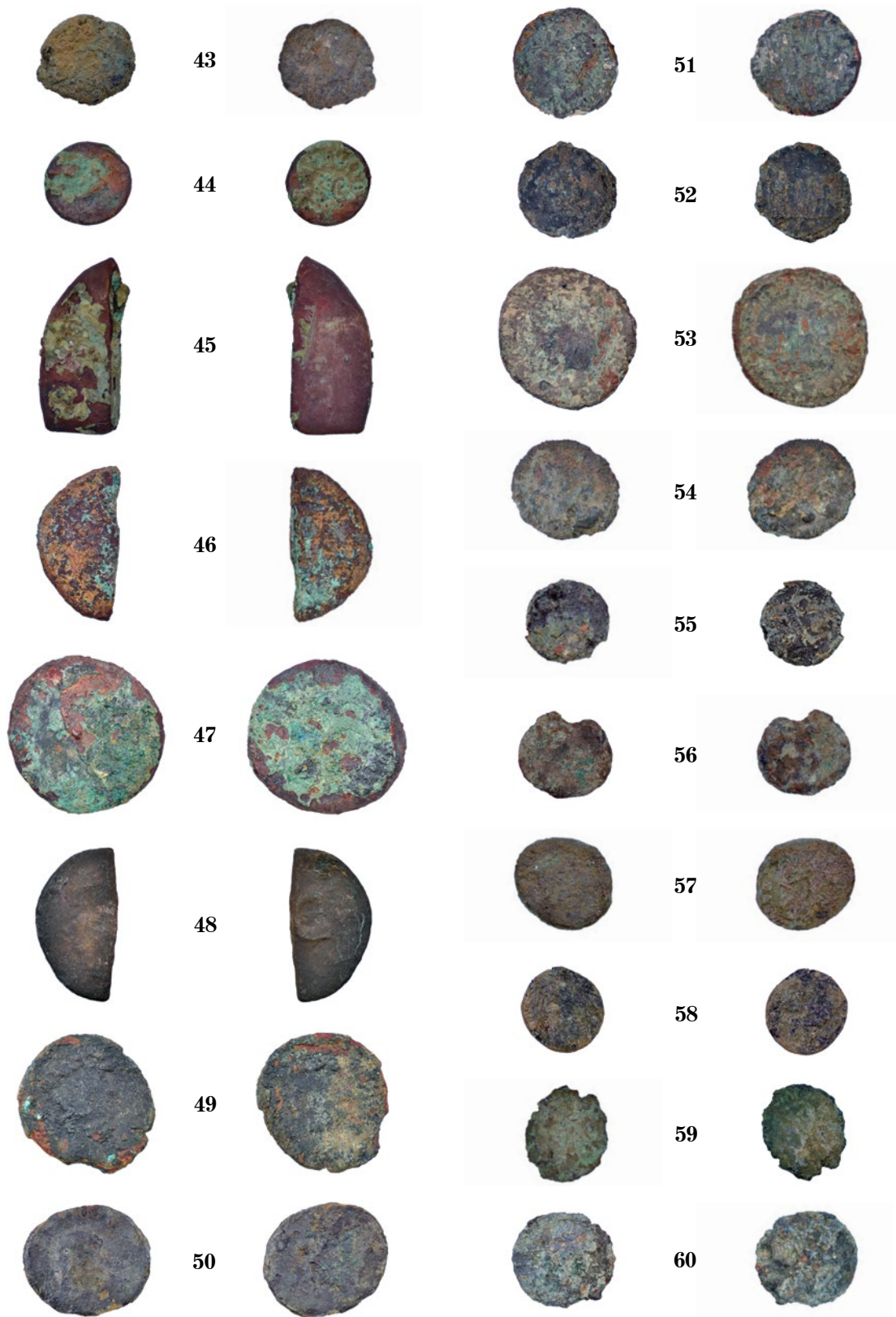
27

28

61

62

63

64

65

